

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/63/2000

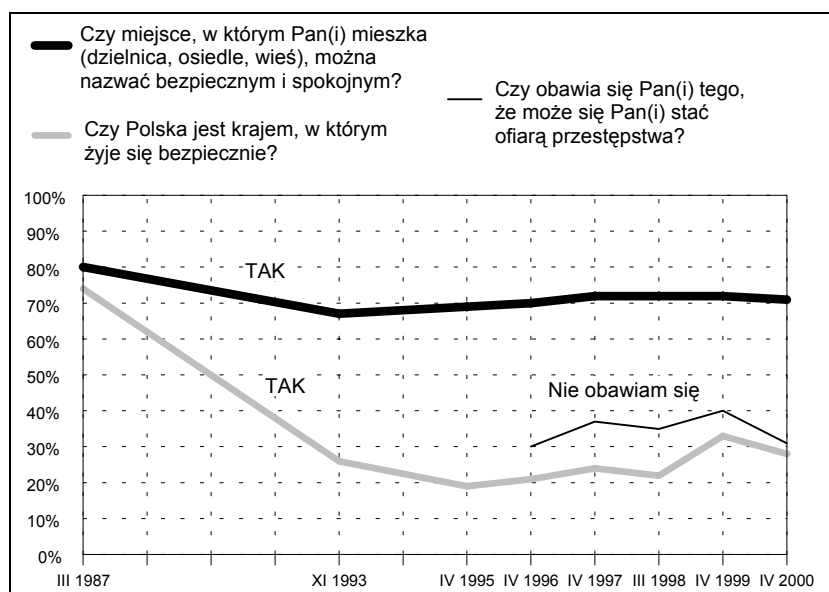
CZY W POLSCE ŻYJE SIĘ BEZPIECZNIE?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Zdecydowana większość Polaków uważa, że ich miejsce zamieszkania jest bezpieczne i spokojne, ale zaledwie co czwarty badany jest zdania, że Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie. Tylko niespełna jedna trzecia ankietowanych nie obawia się w ogóle, że może stać się ofiarą przestępstwa.

- ◆ Aby skutecznie walczyć z przestępczością, należy - zdaniem niemal dwóch trzecich respondentów - zaostrzyć przepisy prawa. Jednocześnie powszechne jest przekonanie, że polskie sądy są na ogół zbyt pobłażliwe dla przestępców także w granicach obowiązującego prawa: ferują za niskie wyroki (91%), zbyt często orzekają kary w zawieszeniu (75%) i stosują przedterminowe zwalnianie przestępców z więzienia (78%).
- ◆ W opinii zdecydowanej większości ankietowanych, warunki odbywania kary w polskich więzieniach są zbyt dobre (79%), a przestępcy zbyt łatwo otrzymują przepustki (76%).

Problem walki z narastającą przestępczością i zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom jest stale aktualny i niezmiennie obecny zarówno w środkach masowego przekazu, jak i w deklaracjach rządu. Od sześciu lat przedmiotem naszego stałego monitoringu jest poczucie bezpieczeństwa obywateli. Ponieważ ostatnio coraz częstsze są dyskusje nad nowelizacją prawa karnego, połączyliśmy te tematy i przeprowadzając coroczny sondaż dotyczący poczucia bezpieczeństwa zadaliśmy także kilka pytań o ocenę polityki karnej i systemu penitencjarnego¹.

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA

Poczucie bezpieczeństwa badamy w trzech wymiarach. Po pierwsze, w wymiarze najogólniejszym - czy społeczeństwo uważa Polskę za kraj, w którym żyje się bezpiecznie. Po drugie, czy Polacy czują się bezpiecznie w swoim bezpośrednim otoczeniu, w miejscu zamieszkania. I wreszcie, po trzecie, w jakim stopniu osobiście odczuwają lęk przed przestępczością.

Zacznijmy od skali najogólniejszej - **czy Polska uważana jest za kraj bezpieczny czy też nie?**

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (117) został przeprowadzony w dniach od 3 do 8 lutego 2000 roku na liczącej 1100 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	III 1987	XI 1993	IV 1995	IV 1996	IV 1997	III 1998	IV 1999	II 2000
	w procentach							
Tak	74	26	19	21	24	22	33	28
Nie	22	67	79	77	75	76	64	70
Trudno powiedzieć	4	7	2	2	1	2	4	2

Od początku lat dziewięćdziesiątych zdecydowana większość badanych postrzega Polskę jako kraj, w którym nie żyje się bezpiecznie. W porównaniu ze schyłkiem lat osiemdziesiątych w pierwszym okresie transformacji nastąpiło wręcz odwrócenie proporcji opinii na ten temat. O ile w roku 1987 trzy czwarte ankietowanych uważało, że w Polsce żyje się bezpiecznie, a tylko nieco więcej niż co piąty był przeciwnego zdania, o tyle w roku 1995 ponad trzy czwarte postrzegało Polskę jako kraj niedający mieszkańcom poczucia bezpieczeństwa, a tylko co piąty nadal uważał ją za kraj bezpieczny.

Przyczyną tej zmiany są zapewne dwa równoległe przebiegające procesy. Z jednej strony bowiem nastąpił w tym czasie znaczny wzrost przestępczości, z drugiej zaś - wyraźnie zwiększył się stopień informowania społeczeństwa o tym zjawisku². Trzeba przypomnieć, że w PRL-u, kiedy funkcjonowała cenzura, doniesienia o przestępstwach należały do informacji ściśle reglamentowanych.

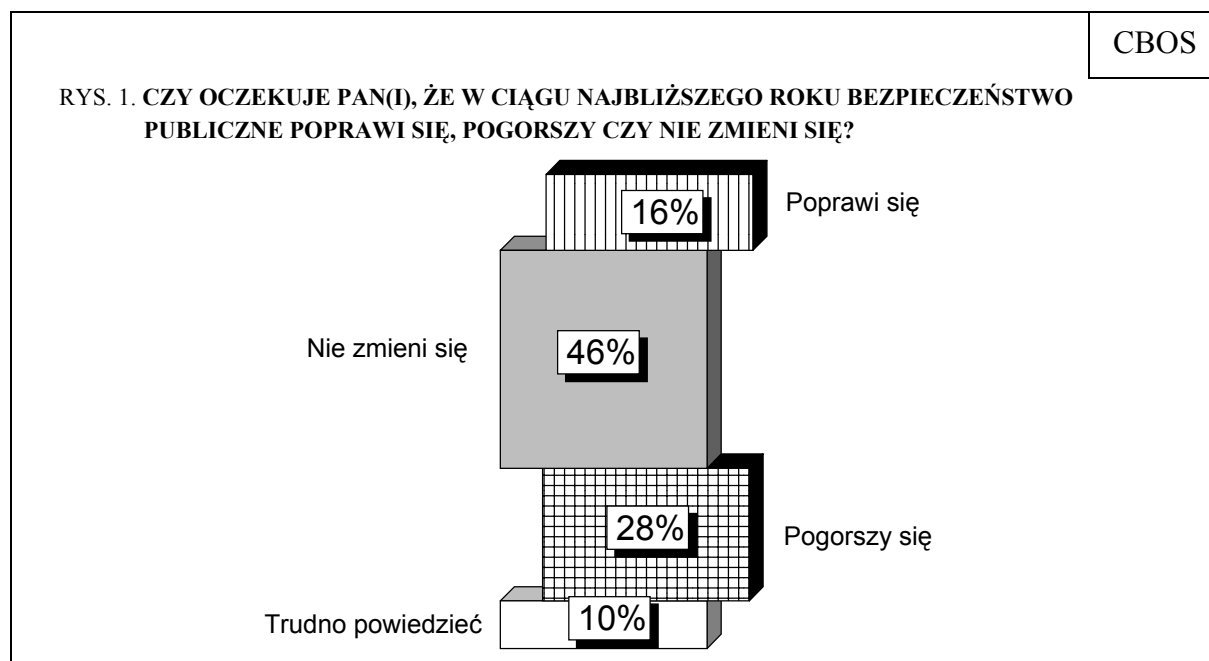
Charakterystyczne jest, że w latach 1995-98, mimo że przestępczość nadal wzrastała, szczególnie w jej najbardziej brutalnych formach silnie oddziałujących na wyobraźnię, deklarowane przez badanych poczucie zagrożenia przestępczością w skali kraju utrzymywało się w zasadzie na tym samym poziomie. Rok ubiegły niespodziewanie przyniósł nawet dość wyraźny wzrost opinii, że Polska jest krajem bezpiecznym. Mogło się to wiązać ze swego rodzaju „oswojeniem się” społeczeństwa ze wzmożoną w stosunku do lat osiemdziesiątych

² Ze zjawiskiem tym mamy do czynienia nie tylko w Polsce. Na przykład wyniki badania przeprowadzonego w Czechach w marcu br. pokazały, iż 70% obywateli tego kraju uważa, że w porównaniu z ostatnim pięcioleciem rządów komunistycznych bezpieczeństwo publiczne uległo pogorszeniu.

przestępczością, a także natłokiem informacji na ten temat, które przestały robić duże wrażenie. W roku bieżącym obserwujemy jednak ponowny spadek liczby osób postrzegających Polskę jako kraj bezpieczny, choć nadal jest ich nieco więcej niż w latach dziewięćdziesiątych.

Opinie w tej sprawie w pewnym stopniu wiążą się z wykształceniem badanych. Pogląd, że Polska jest krajem, w którym można czuć się bezpiecznie, wyraża co trzecia osoba z wykształceniem wyższym i mniej niż co czwarta z wykształceniem podstawowym. Warto też zauważyć, że rolnicy wyróżniają się spośród innych grup społecznych tym, że wśród nich najrzadziej spotykamy taką opinię (zob. tabele aneksowe).

Z innych badań, przeprowadzonych miesiąc później³, wynika, że wśród Polaków zdecydowanie dominuje pogląd, iż w ciągu najbliższego roku nie można się spodziewać poprawy stanu bezpieczeństwa publicznego w kraju. Jednak w większości przypadków nie oznacza to obaw przed pogorszeniem się sytuacji w tym zakresie, lecz tylko przekonanie, że nie nastąpią zmiany.

³ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (118), 1-8 marca 2000 roku, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1369).

Przejdźmy z kolei do oceny **bezpieczeństwa w bezpośrednim otoczeniu** badanych - ich miejscu zamieszkania.

Tabela 2

Czy miejsce, w którym Pan(i) mieszka (dzielnica, osiedle, wieś), można nazwać bezpiecznym i spokojnym?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	III 1987	XI 1993	IV 1995	IV 1996	IV 1997	III 1998	IV 1999	II 2000
	w procentach							
Tak	80	67	69	70	72	72	72	71
Nie	17	30	29	29	26	26	26	28
Trudno powiedzieć	3	3	2	1	2	2	2	1

Tutaj obraz kształtuje się zgoła inaczej. Blisko trzy czwarte badanych określa swoje miejsce zamieszkania jako bezpieczne i spokojne. Co więcej, poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania jest bardzo stabilne. Wprawdzie w porównaniu z latami osiemdziesiątymi nastąpił pewien spadek odsetka respondentów czujących się bezpiecznie w swoim bezpośrednim otoczeniu, był on jednak bez porównania mniejszy niż spadek postrzegających Polskę jako kraj dający poczucie bezpieczeństwa swoim mieszkańcom.

Opinia o stopniu zagrożenia przestępczością w miejscu zamieszkania nie jest już stereotypem, ukształtowanym na podstawie informacji pośrednich, czerpanych głównie z mediów - jak to ma miejsce w przypadku oceny stopnia zagrożenia w skali kraju - lecz przede wszystkim lub nawet wyłącznie jest wynikiem własnych obserwacji i doświadczeń. Różnicę między dynamiką poczucia zagrożenia w skali kraju i w skali miejsca zamieszkania można więc traktować jako argument za przypuszczeniem, że na zmianę stereotypu Polski jako kraju bezpiecznego wpłynął nie tylko wzrost przestępczości, ale i znacznie obfitsza informacja o niej.

Swoje miejsce zamieszkania za bezpieczne i spokojne uważają przede wszystkim mieszkańcy wsi i małych miast. Już w miastach średniej wielkości liczba osób odmawiających swemu miejscu zamieszkania tego miana wzrasta dwukrotnie i stanowi jedną trzecią tej kategorii badanych. Spośród mieszkańców wielkich miast już tylko połowa uważa,

że żyje w bezpiecznym otoczeniu. Różnice te związane są z rzeczywistym nasileniem przestępczości. W roku ubiegłym np. tylko 17% ogółu przestępstw popełniono na wsi⁴.

Tabela 3

Miejsce zamieszkania	Czy miejsce, w którym Pan(i) mieszka (dzielnica, osiedle, wieś), można nazwać bezpiecznym i spokojnym?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Wieś	85	14	1
Miasto do 20 tys. mieszkańców	83	16	1
Miasto od 21 do 100 tys.	68	32	1
Miasto od 101 do 500 tys.	54	44	2
Miasto powyżej 500 tys.	49	48	2

Grupą, która najczęściej określa swoje miejsce zamieszkania jako bezpieczne, są rolnicy (88% spośród nich). Kontrastuje to z najsilniejszym wśród rolników przekonaniem, że w Polsce nie żyje się bezpiecznie. Można to traktować jako swoisty przykład oddziaływania informacji medialnych o zbrodniach i przestępstwach popełnianych gdzieś daleko na opinie ludzi żyjących w spokojnym otoczeniu.

Poczucie bezpieczeństwa osobistego zaczęliśmy monitorować dopiero w drugiej połowie ubiegłej dekady. W tym okresie odsetek badanych odczuwających silne poczucie zagrożenia był mniej więcej stały, natomiast odsetek deklarujących poczucie bezpieczeństwa osobistego wykazywał nawet tendencję wzrostową. W roku bieżącym nastąpiła bardzo wyraźna zmiana: o jedną trzecią wzrosła liczba badanych odczuwających silne poczucie zagrożenia, o jedną czwartą zaś spadła liczba deklarujących brak tego poczucia. Trudno orzec, co jest przyczyną tak raptownego wzrostu poczucia zagrożenia osobistego. Nie można tego tłumaczyć wzrostem przestępczości, gdyż w roku ubiegłym wzrost ten nie miał charakteru skokowego⁵.

⁴ „Gazeta Policyjna” nr 11 z 19.03. 2000.

⁵ W ciągu całego roku 1999 (poprzednie badanie przeprowadziliśmy w kwietniu tegoż roku) przestępczość wzrosła, ale dość umiarkowanie - wszystkich zarejestrowanych przez policję przestępstw było o 4,5% więcej niż w roku poprzednim (Zob. cytowana „Gazeta Policyjna”).

Tabela 4

Czy obawia się Pan(i) tego, że może się Pan(i) stać ofiarą przestępstwa?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	IV 1996	IV 1997	III 1998	IV 1999	II 2000
	w procentach				
Nie obawiam się	30	37	35	40	31
Obawiam się, ale nie tak bardzo	50	46	47	43	46
Bardzo się tego obawiam	17	15	15	14	21
Trudno powiedzieć	3	2	3	2	2

Wysoki stopień poczucia osobistego zagrożenia odnosi się przede wszystkim do mieszkańców największych miast, spośród których niemal co trzeci (29%) deklaruje, iż bardzo obawia się tego, że może stać się ofiarą przestępstwa. Natomiast obawy takie żywi tylko co szósty mieszkaniec wsi.

Tabela 5

Miejsce zamieszkania	Czy obawia się Pan(i) tego, że może się Pan(i) stać ofiarą przestępstwa?*		
	Nie obawiam się	Obawiam się, ale nie tak bardzo	Bardzo się obawiam
	w procentach		
Wieś	37	43	17
Miasto do 20 tys. mieszkańców	33	40	25
Miasto od 21 do 100 tys.	29	50	20
Miasto od 101 do 500 tys.	25	53	21
Miasto powyżej 500 tys.	21	49	29

* Pominięto „trudno powiedzieć”

Ofiarą przestępstwa można stać się zarówno w swoim miejscu zamieszkania, jak i poza nim. Niemniej jest chyba zrozumiałe, że ludzie, którzy oceniają swoje bezpośrednie otoczenie jako bezpieczne i spokojne, rzadziej obawiają się, iż padną ofiarą przestępstwa, niż mieszkańcy okolic uznawanych przez nich samych za niebezpieczne.

Tabela 6

Czy obawia się Pan(i) tego, że może się Pan(i) stać ofiarą przestępstwa?	Czy miejsce, w którym Pan(i) mieszka, można nazwać bezpiecznym i spokojnym?*			
	Tak		Nie	
	IV 1999	II 2000	IV 1999	II 2000
	w procentach			
Nie obawiam się	47	37	23	14
Obawiam się, ale nie tak bardzo	41	45	46	49
Bardzo się obawiam	9	15	28	37
Trudno powiedzieć	3	3	3	0

* Pominięto „trudno powiedzieć”

Jednak w ciągu minionego roku poczucie bezpieczeństwa osobistego zmniejszyło się zarówno wśród tych, którzy swoje miejsce zamieszkania oceniają jako spokojne, jak i wśród uznających je za niebezpieczne.

Inaczej jest natomiast, gdy porównamy obecne poczucie bezpieczeństwa osobistego z tym sprzed roku wśród osób, które postrzegają Polskę jako kraj o dużym lub małym zagrożeniu. Wzrost poczucia zagrożenia osobistego dotknął niemal wyłącznie tych, którzy uważają Polskę za kraj o dużym stopniu zagrożenia przestępczością, kraj, w którym nie żyje się bezpiecznie.

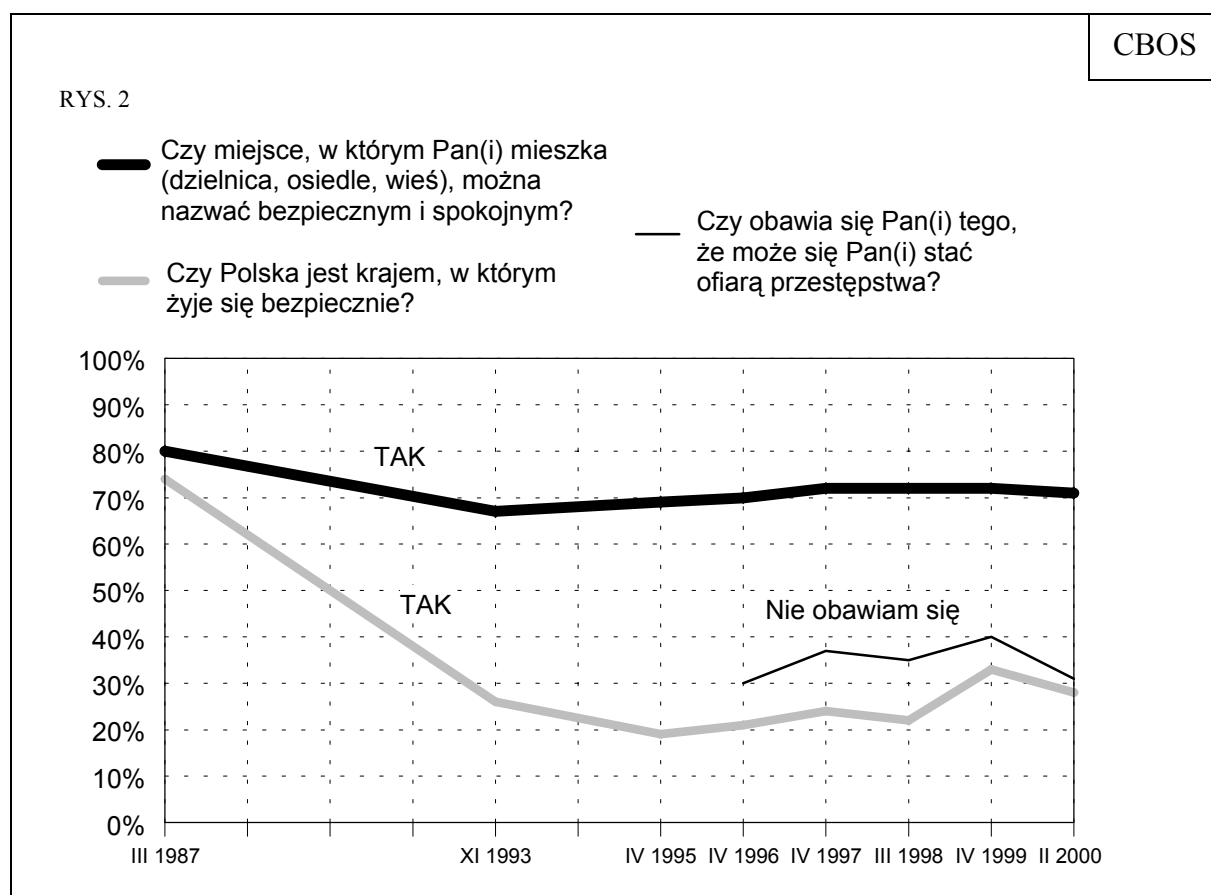
Tabela 7

Czy obawia się Pan(i) tego, że może się Pan(i) stać ofiarą przestępstwa?	Czy, Pana(i) zdaniem, Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?*			
	Tak		Nie	
	IV 1999	II 2000	IV 1999	II 2000
	w procentach			
Nie obawiam się	51	47	35	24
Obawiam się, ale nie tak bardzo	39	42	46	48
Bardzo się obawiam	9	9	17	26
Trudno powiedzieć	1	2	2	2

* Pominięto „trudno powiedzieć”

Można więc przypuszczać, że na poczucie bezpieczeństwa osobistego Polaków w coraz większym stopniu oddziałuje nie tyle stan bezpieczeństwa w bezpośrednim otoczeniu, ile informacje o „wielkiej” przestępczości, działalności gangów, mafii itp.

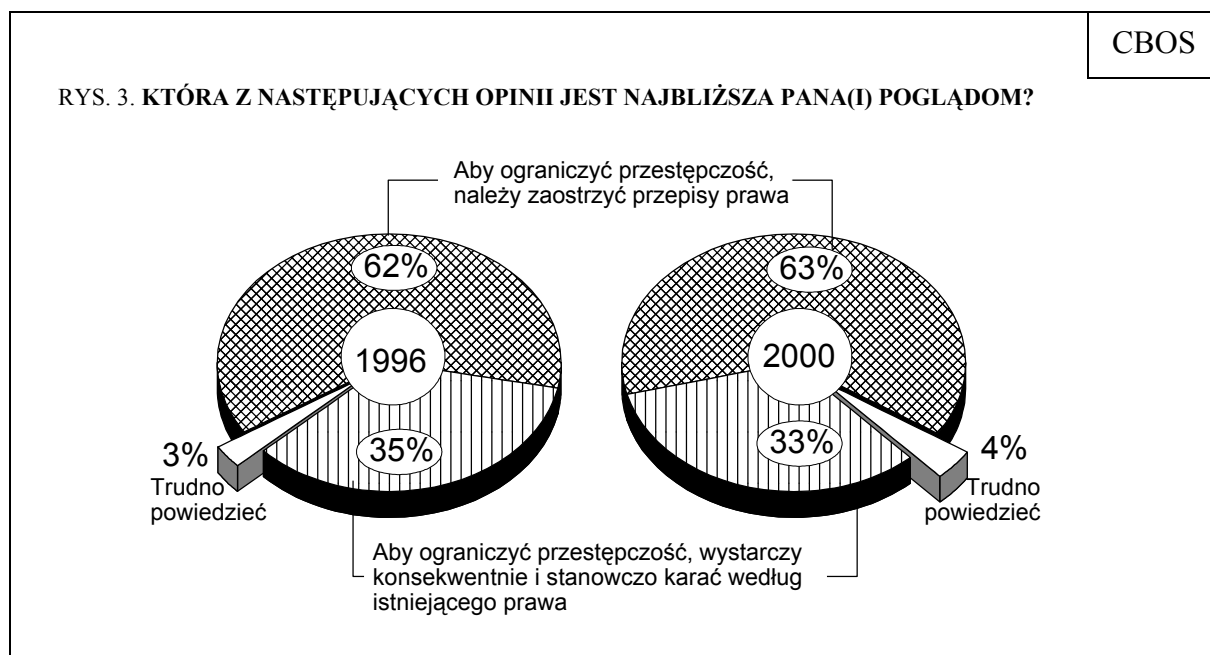
Na zakończenie tego wątku informacji spójrzmy jeszcze na zbiorcze zestawienie fluktuacji trzech analizowanych wskaźników bezpieczeństwa w minionych latach.

Wykres ten pokazuje raz jeszcze, że poczucie zagrożenia osobistego wiąże się bardziej z percepcją ogólnego stanu bezpieczeństwa w kraju niż z postrzeganiem zagrożenia w miejscu zamieszkania.

OPINIE O NIEKTÓRYCH ASPEKTACH POLITYKI KARNEJ

Obowiązujący dopiero drugi rok nowy kodeks karny już od momentu wejścia w życie stał się przedmiotem krytyki. Zarzuty dotyczą przede wszystkim zbytnej liberalizacji niektórych przepisów, nieadekwatnej - zdaniem krytyków - do sytuacji, w której mamy do czynienia z narastającą przestępczością. Sejm pracuje nad projektem nowelizacji kodeksu, zmierzającym do zaostrzenia polityki karnej. Przeciwnicy zaostrzenia przepisów prawa twierdzą, że dla skutecznej walki z przestępczością wystarczy konsekwentne stosowanie istniejących przepisów. Zapytaliśmy badanych, które stanowisko jest im bliższe. Okazało się, że poglądy na ten temat nie zmieniły się od roku '96, gdy obowiązywał jeszcze poprzedni, surowszy kodeks.

Wśród badanych zdecydowanie przeważa pogląd, że tylko zaostrzenie przepisów prawa pozwoli na skuteczną walkę z przestępczością. Jedynie wśród pracujących na własny rachunek występuje bardzo nieznaczna przewaga opinii, iż dla skutecznego zwalczania

przestępczości wystarczy konsekwentne stosowanie istniejących przepisów. Ponadto wśród badanych z wyższym wykształceniem zdania na ten temat są podzielone. We wszystkich pozostałych grupach społecznych i kategoriach demograficznych opinia o konieczności zaostrzenia przepisów karnych mniej lub bardziej przeważa nad stwierdzeniem, że wystarczy stanowcze stosowanie obowiązującego prawa.

W opiniach na ten temat jednomyślni są badani o poglądach prawicowych i lewicowych. Ponieważ sprawą zajmuje się Sejm, warto pokazać, jakie stanowisko zajmują zwolennicy poszczególnych partii i ugrupowań politycznych.

Tabela 8

Potencjalne elektoraty	Która opinia jest najbliższa Pana(i) poglądom?		
	Aby ograniczyć przestępczość, należy zaostrzyć przepisy prawa	Aby ograniczyć przestępczość, wystarczy konsekwentnie karać według istniejącego prawa	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	66	32	27
PSL	62	36	2
SLD	67	31	2
UW	41	55	4
UP*	46	54	0
Niezdecydowani	59	34	7
Bierni politycznie	66	29	5

* Dane dotyczące tego elektoratu należy traktować ostrożnie ze względu na jego niewielką liczebność w badanej próbie.

Okazuje się, że wśród zwolenników Unii Wolności i Unii Pracy przeważa pogląd, że zaostrzenie przepisów prawa nie jest konieczne dla skutecznego ograniczenia przestępczości. Natomiast w elektoratach pozostałych trzech głównych ugrupowań, podobnie jak wśród biernych politycznie, dominuje przekonanie o potrzebie zaostrzenia przepisów prawa.

Dyskusja nad ratyfikacją protokołu o zakazie kary śmierci jeszcze raz postawiła na porządku dziennym tę sprawę. Poglądy na temat kary śmierci monitorujemy już od lat osiemdziesiątych.

Tabela 9

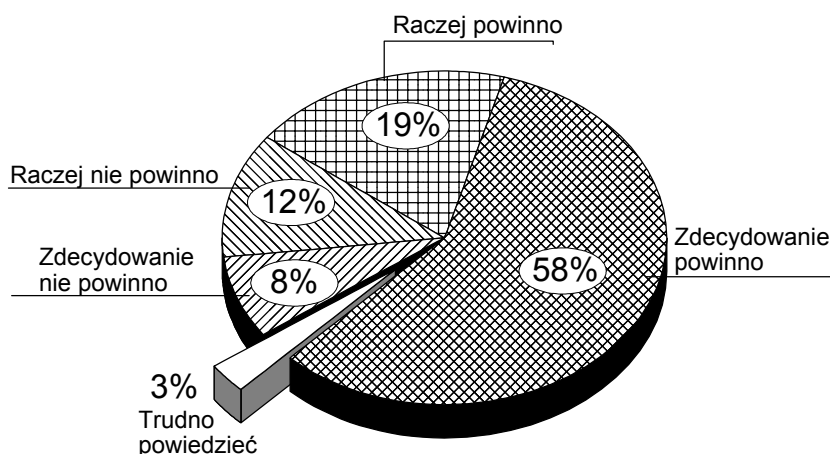
Stosunek do kary śmierci ⁶	Wskazania według terminów badań										
	XI 1987	IX 1989	XI 1990	III 1991	IV 1994	X 1995	IV 1996	IV 1997	III 1998	I 1999	II 2000
	w procentach										
Zwolennicy	60	52	63	62	56	66	74	74	76	77	77
Przeciwnicy	28	27	28	29	28	26	19	20	15	18	19
Trudno powiedzieć	12	21	9	9	16	8	7	6	9	5	4

W ciągu ostatnich trzynastu lat zwolennicy stosowania kary śmierci niezmiennie mieli bezwzględną przewagę nad jej przeciwnikami. Najniższy odsetek opowiadających się za stosowaniem tej kary odnotowaliśmy w roku 1989, ale i wówczas prawie dwukrotnie przeważali oni nad przeciwnikami. W pierwszej dekadzie lat dziewięćdziesiątych liczba zwolenników tej kary wzrastała, by w roku 1996 osiągnąć poziom trzech czwartych ogółu badanych i stan taki utrzymuje się do dzisiaj. Warto też zwrócić uwagę na znaczny spadek liczby osób, które nie mają zdania w tej sprawie: w roku 1989 był to co piąty badany, obecnie zaś - co dwudziesty piąty.

Należy też dodać, że wśród osób opowiadających się za stosowaniem kary śmierci wyraźna większość to zdecydowani jej zwolennicy. Stanowią oni ponad połowę ogółu badanych.

⁶ W latach '87 i '89 pytanie brzmiało: „Dużo dyskutuje się obecnie nad stosowaniem kary śmierci. Czy widzi Pan(i) potrzebę stosowania takiego wyroku przez sądownictwo w Polsce?” z odpowiedziami „tak” - „nie”. W latach '90 - '97 pytaliśmy: „Jaki jest Pana(i) stosunek do kary śmierci? Czy jest Pan(i) za zniesieniem czy też za utrzymaniem kary śmierci?” (z odpowiedziami od „zdecydowanie za utrzymaniem” do „zdecydowanie za zniesieniem”). W roku '98 zapytaliśmy: „Czy, Pana(i) zdaniem, byłoby słuszne czy też niesłuszne przywrócenie kary śmierci za zabójstwo?” (z odpowiedziami od „zdecydowanie słuszne” do „zdecydowanie niesłuszne”). W obecnym sondażu pytanie brzmiało: „Jaki jest Pana(i) stosunek do kary śmierci? Czy w Polsce powinno się stosować karę śmierci za najcięższe przestępstwa czy też nie powinno?” (z odpowiedziami od „zdecydowanie powinno” do „zdecydowanie nie powinno”).

RYS. 4. CZY, PANA(I) ZDANIEM, W POLSCE POWINNO SIĘ STOSOWAĆ KARĘ ŚMIERCI ZA NAJCIEŹSZE PRZESTĘPSTWA CZY TEŻ NIE POWINNO?

Wyraźnie mniejszym niż wśród ogółu ankietowanych odsetkiem zwolenników kary śmierci wyróżniają się osoby, które najbardziej intensywnie biorą udział w praktykach religijnych. Uwidacznia się tu zapewne wpływ stanowiska Kościoła w tej sprawie. Także wśród badanych z wyższym wykształceniem oraz członków kadry kierowniczej i inteligencji znajdujemy nieco mniej osób opowiadających się za stosowaniem kary śmierci niż w innych grupach społeczno-zawodowych. Jednak we wszystkich tych grupach zwolennicy tej kary również mają bezwzględną przewagę nad przeciwnikami.

W odróżnieniu od poglądów na temat ogólnego zaostrzenia przepisów prawa, które nie różnicują się w zależności od poglądów politycznych, w sprawie kary śmierci różnica taka występuje. Zwolenników tej kary częściej spotykamy wśród osób o lewicowych niż prawicowych poglądach politycznych. Także w potencjalnych elektoratach poglądy na temat stosowania kary śmierci kształtują się nieco inaczej niż opinie o potrzebie ogólnego zaostrzenia przepisów prawa.

Tabela 10

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinno się stosować karę śmierci za najcięższe przestępstwa czy też nie powinno?		
	Powinno	Nie powinno	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	67	31	2
PSL	80	19	1
SLD	78	20	2
UW	71	29	0
UP	93	7	0
Niezdecydowani	70	24	6
Bierni politycznie	81	14	5

* Dane dotyczące tego elektoratu należy traktować ostrożnie ze względu na jego niewielką liczebność w badanej próbie.

V Cramera=.164

Zwolenników kary śmierci znajdujemy proporcjonalnie najczęściej wśród osób biernych politycznie i w elektoratach Unii Pracy, PSL i SLD. Okazuje się przy tym, że zwolennicy Unii Wolności i Unii Pracy w sprawie kary śmierci zajmują znacznie bardziej rygorystyczne stanowisko niż wówczas, gdy wypowiadają się w kwestii konieczności zaostrzenia przepisów prawa dla ograniczenia przestępczości.

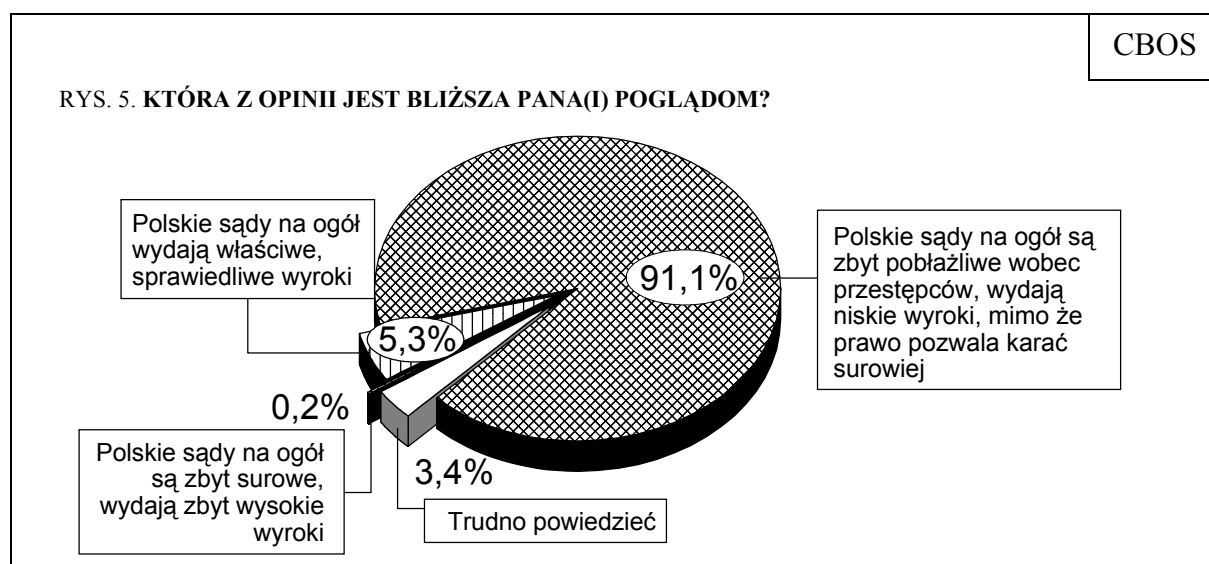
Interesujące jest, że za stosowaniem kary śmierci opowiadają się w zdecydowanej większości także ci badani, którzy jednocześnie nie widzą potrzeby zaostrzenia przepisów obowiązującego prawa, lecz uważają, że dla ograniczenia przestępczości wystarczy konsekwentne jego stosowanie.

Tabela 11

Stosunek do kary śmierci	Która opinia jest najbliższa Pana(i) poglądom?		
	Aby ograniczyć przestępczość, należy zaostrzyć przepisy prawa	Aby ograniczyć przestępczość, wystarczy konsekwentnie karać według istniejącego prawa	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Zwolennicy	81	71	56
Przeciwnicy	16	26	18
Trudno powiedzieć	3	3	26

Można więc powiedzieć, że stosunek do kary śmierci jest w znacznej mierze poglądem autonomicznym, nie zawsze zbieżnym ze stanowiskiem wobec ogólnego zaostrzenia przepisów prawa.

Przeciwnicy bardziej rygorystycznych przepisów prawa często argumentują, że także w granicach obecnie obowiązujących przepisów sądy w swym orzecznictwie nie wykorzystują wszystkich możliwości karania, zaostrzenie przepisów nic by więc nie dało. Niezależnie od tego, że zdecydowana większość badanych opowiada się za zaostrzeniem przepisów, to jeszcze bardziej powszechny jest pogląd, że polskie sądy także w granicach obowiązującego prawa są zbyt pobłażliwe wobec przestępców.

Innym zarzutem pod adresem polskiego wymiaru sprawiedliwości, obok ferowania zbyt niskich wyroków także w obowiązujących obecnie granicach, jest zbyt częste orzekanie kar w zawieszeniu. Zapytaliśmy badanych, co sądzą na ten temat. Poglądy swoje wyrażali posługując się siedmiopunktową skalą. Okazało się, że blisko połowa ankietowanych potwierdza w sposób zdecydowany pogląd o zbyt częstym orzekaniu kar w zawieszeniu. Przeciwstawia się temu poglądowi zaledwie 3% badanych, a 8% zajmuje stanowisko pośrednie.

Tabela 12

Punkty na skali							Trudno powiedzieć
1	2	3	4	5	6	7	
Polskie sądy zbyt rzadko orzekają kary w zawieszeniu			Stanowisko pośrednie	Polskie sądy zbyt często orzekają kary w zawieszeniu			
3%			8%	8%	20%	47%	14%

W podobny sposób - za pomocą siedmiopunktowej skali - badani wyrażali swoje opinie co do postępowania wobec przestępców odbywających karę. Pytaliśmy o ocenę warunków odbywania kary panujących w więzieniach, udzielanie przepustek więźniom i stosowanie przedterminowego zwalniania przestępców z więzienia.

Tabela 13

Punkty na skali							Trudno powiedzieć
1	2	3	4	5	6	7	
W Polsce zbyt rzadko stosuje się przedterminowe zwalnianie przestępców z więzienia			Stanowisko pośrednie	W Polsce zbyt często stosuje się przedterminowe zwalnianie przestępców z więzienia			
1%	1%	1%	6%	9%	22%	47%	13%
Przestępcom odbywającym karę bardzo trudno otrzymać przepustkę			Stanowisko pośrednie	Przestępcy odbywający karę zbyt łatwo otrzymują przepustki			
1%	1%	1%	6%	9%	20%	46%	15%
W polskich więzieniach warunki odbywania kary są zbyt uciążliwe			Stanowisko pośrednie	W polskich więzieniach panują zbyt dobre warunki odbywania kary			
1%	1%	1%	7%	11%	22%	46%	12%

We wszystkich trzech sprawach, poddanych pod ocenę, zdecydowaną przewagę mają badani, którzy sądzą, że polski system penitencjarny jest zbyt łagodny. Co więcej, we wszystkich trzech przypadkach formułowali oni swoje opinie najczęściej sytuując je na samym końcu skali (punkt 7).

Rok bieżący przyniósł dość znaczny wzrost poczucia zagrożenia osobistego. Jednocześnie ponownie nasiliło się postrzeganie Polski jako kraju o dużym zagrożeniu przestępczością. Jest ono jednak nieco mniejsze niż przed dwoma laty.

Prawie dwie trzecie ankietowanych uważay, że skuteczna walka z przestępczością wymaga zaostrzenia przepisów prawa. Tymczasem - w ich ocenie - także w granicach obowiązującego prawa sądy orzekają zbyt niskie wyroki, a warunki odbywania kary w więzieniach są w Polsce zbyt łagodne.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	70	2	1100
Płeć				
Mężczyźni	28	71	1	522
Kobiety	28	69	3	578
Wiek				
18-24 lat	25	74	1	157
25-34	25	72	3	194
35-44	36	62	2	213
45-54	28	70	2	218
55-64	25	74	1	129
65 lat i więcej	26	69	5	187
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	71	4	402
Miasto do 20 tys.	37	62	0	135
20 - 100 tys.	23	76	1	227
101 - 500 tys.	33	66	0	178
501 tys.i więcej mieszk.	30	67	3	158
Wykształcenie				
Podstawowe	23	74	4	309
Zasadnicze zawodowe	27	71	2	289
Średnie	31	67	2	392
Wyższe	33	67	0	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	35	65	1	89
Prac.umysł.niż.szczębla	34	63	3	107
Pracownicy fiz.- umysł.	24	73	3	75
Robotnicy wykwalifikowani	34	65	1	87
Robotnicy niewykwalifik.	41	59	0	39
Rolnicy	17	82	1	75
Pracujący na własny rach.	35	65	0	50
Bierni zawodowo				
Renciści	18	79	2	125
Emeryci	28	68	4	217
Uczniowie i studenci	23	75	2	71
Bezrobotni	27	71	2	122
Gospodynie domowe i inni	31	65	4	43
Pracuje w:				
inst. państw.,publicznej	37	61	2	202
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	32	67	1	97
sekt. pryw. poza rolnict.	26	73	2	174
prywatnym gosp. rolnym	19	79	2	89
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	23	74	3	192
276 - 399	28	72	1	143
400 - 549	32	66	2	237
550 - 799	27	70	2	153
Powyżej 799 zł	32	68	1	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	76	2	346
Średnie	28	69	3	517
Dobre	37	62	1	238
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	68	3	42
Raz w tygodniu	29	68	3	570
1-2 razy w miesiącu	26	72	2	196
Kilka razy w roku	27	72	1	195
W ogóle nie uczestniczy	27	70	2	97
Poglądy polityczne				
Lewica	25	74	1	303
Centrum	27	71	2	345
Prawica	33	65	2	254
Trudno powiedzieć	30	66	4	198

Tabela 2. Która z następujących opinii jest najbliższa Pana(i) poglądom?
 1 - Aby ograniczyć przestępczość, należy zaostrzyć przepisy prawa
 2 - Aby ograniczyć przestępczość, wystarczy konsekwentnie i stanowczo karać według istniejącego prawa

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	63	33	3	1098
Płeć				
Mężczyźni	63	34	2	521
Kobiety	63	32	4	578
Wiek				
18-24 lat	62	35	3	157
25-34	57	43	1	193
35-44	68	30	2	213
45-54	60	37	3	218
55-64	67	29	4	129
65 lat i więcej	67	24	9	187
Miejsce zamieszkania				
Wieś	69	26	5	402
Miasto do 20 tys.	61	37	2	135
20 - 100 tys.	60	36	4	227
101 - 500 tys.	60	39	1	178
501 tys. i więcej mieszk.	60	38	2	157
Wykształcenie				
Podstawowe	68	26	6	308
Zasadnicze zawodowe	64	34	2	288
Średnie	63	34	3	392
Wysze	49	48	3	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	56	41	3	89
Prac. umysł. niż. szczebla	57	43	0	107
Pracownicy fiz. - umysł.	69	29	2	75
Robotnicy wykwalifikowani	67	30	3	87
Robotnicy niewykwalifik.	67	33	0	38
Rolnicy	70	26	4	74
Pracujący na własny rach.	47	50	3	50
Bierni zawodowo				
Renciści	66	29	5	125
Emeryci	63	29	7	217
Uczniowie i studenci	57	41	2	71
Bezrobotni	69	30	1	122
Gospodynie domowe i inni	71	27	2	43
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	58	41	1	202
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	66	28	5	97
sekt. pryw. poza rolnict.	63	37	0	173
prywatnym gosp. rolnym	68	28	4	88
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	68	30	3	192
276 - 399	64	34	2	142
400 - 549	66	30	4	237
550 - 799	66	32	2	153
Powyżej 799 zł	59	39	2	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	67	30	3	345
Średnie	64	32	4	517
Dobre	56	42	2	237
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	53	39	8	42
Raz w tygodniu	62	34	4	568
1-2 razy w miesiącu	67	31	3	196
Kilka razy w roku	71	27	2	195
W ogóle nie uczestniczy	52	45	3	97
Poglądy polityczne				
Lewica	68	31	2	303
Centrum	57	40	3	344
Prawica	65	33	2	253
Trudno powiedzieć	64	26	10	198

Tabela 3. Jaki jest Pana(i) stosunek do kary śmierci? Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinno się stosować karę śmierci za najcięższe przestępstwa czy też nie powinno?

(%)

	Powinno	Nie powinno	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	77	20	4	1099
Płeć				
Mężczyźni	81	17	3	522
Kobiety	73	22	4	577
Wiek				
18-24 lat	74	22	4	157
25-34	77	22	1	194
35-44	81	16	3	213
45-54	79	19	2	217
55-64	80	15	5	129
65 lat i więcej	70	23	7	187
Miejsce zamieszkania				
Wieś	81	14	4	402
Miasto do 20 tys.	73	25	2	135
20 - 100 tys.	74	23	3	226
101 - 500 tys.	79	18	3	178
501 tys. i więcej mieszk.	70	25	5	158
Wykształcenie				
Podstawowe	80	14	7	308
Zasadnicze zawodowe	83	14	3	289
Średnie	73	25	2	392
Wyższe	64	33	2	109
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	61	38	2	88
Prac. umysł. niż. szczebla	74	25	1	107
Pracownicy fiz.- umysł.	82	14	4	75
Robotnicy wykwalifikowani	83	11	6	87
Robotnicy niewykwalifik.	85	13	2	39
Rolnicy	86	11	3	75
Pracujący na własny rach.	79	19	2	50
Bierni zawodowo				
Renciści	76	17	7	125
Emeryci	73	22	5	217
Uczniowie i studenci	74	26	0	71
Bezrobotni	83	15	2	122
Gospodynie domowe i inni	76	18	6	43
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	77	21	1	201
spółce właścicieli	77	20	3	97
prywatnych i państwa	76	20	4	174
sekt. pryw. poza rolnict.	84	13	3	89
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	86	13	1	192
276 - 399	74	20	5	143
400 - 549	77	18	5	237
550 - 799	71	26	3	153
Powyżej 799 zł	76	23	1	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	80	15	5	346
Średnie	76	20	3	516
Dobre	73	24	3	237
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	59	31	10	42
Raz w tygodniu	75	22	3	569
1-2 razy w miesiącu	79	16	4	196
Kilka razy w roku	85	12	3	195
W ogóle nie uczestniczy	76	21	2	97
Poglądy polityczne				
Lewica	81	16	2	303
Centrum	77	20	3	345
Prawica	71	27	2	252
Trudno powiedzieć	76	15	8	198